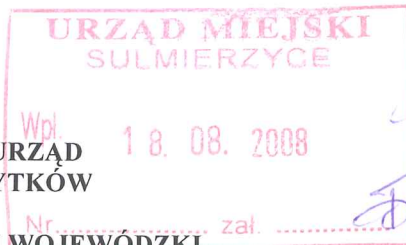

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW
W POZNANIU
WIELKOPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
61 – 834 Poznań, ul. Gołębia 2

Poznań, dnia 14 sierpnia 2008 roku.

WD – 4151/692/46R/2007/2008
Nr rejestru 688/Wlkp/A

DECYZJA

w sprawie wpisania do rejestru zabytków

Na podstawie art. 6. ust. 1, pkt 1. lit. b, art. 7, pkt 1. art. 9, ust. 1, art. 89, pkt 2, art. 91, ust. 4, pkt 4. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 238, poz. 2390, oraz z 2006 r. Nr 50, poz. 362) oraz art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 oraz z 2001 r. nr 49, poz. 509 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 169, poz. 1387 oraz z 2003 r. Nr 130, poz. 1188 i Nr 170, poz. 1660 oraz z 2004 r. Nr 162, poz. 1692 oraz z 2005 r. Nr 64, poz. 565, Nr 78, poz. 682 i Nr 181, poz. 1524), w wyniku postępowania administracyjnego przeprowadzonego z urzędu

o r z e k a m

wpisać do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego pod nr 688/Wlkp/A

historyczny układ urbanistyczny miejscowości Sulmierzyce, pow. krotoszyński

określony przez:

- nawarstwienia kulturowo- osadnicze od czasów pradziejowych po okres nowożytny,
- znajdujący się w centrum miasta dawny czworoboczny rynek i plac kościelny we wschodniej części centrum miasta,
- układ ulic stanowiących granicę średniowiecznej lokacji: ul. Nowa, ul. Odolańska (aleja Klonowicza), ul. Rolnicza, ul. Piotra Żeleńskiego, ul. Starokościelna, ul. Strzelecka,
- ulice odchodzące od czworobocznego rynku stanowiącego najstarszy element przestrzenny Sulmierzyc (ul. Nowokościelna, ul. Rynkowa, ul. Starokościelna z ulicami dopełniającymi: ul. Wrocławska, ul. Poznańska),
- tereny zielone: ogrody plebańskie przy zespole plebani i przy kościele pw. NMP Wniebowziętej, tereny zielone dawnego cmentarza przykościelnego oraz w centrum rynku, tereny zielone ul. Klonowicza oraz zieleń przy zespole kościoła poewangelickiego,
- architektura sakralna: kościół parafialny pw. NMP Wniebowziętej na zamknięciu ul. Klonowicza wraz z zabudowaniami tworzącymi zespół kościelny (plebania z towarzyszącą zabudową gospodarczą, zagroda plebańska), zespół kościoła poewangelickiego przy ul. Wrocławskiej,
- zabudowa mieszkalna przy wymienionym wyżej placu i ulicach o przeważającym typie domów parterowych z dachami dwuspadowymi, z zachowanym detalem architektonicznym w formie m.in. boniowania, gzymsów i opasek, wielorodzinnych kamienic jedno- i dwukondygnacyjnych oraz domów wolnostojących, parterowych, w części drewnianych nakrytych dachami dwuspadowymi,
- zabudowa gospodarcza z dominującym typem wąskiego parterowego budynku, wznoszonego w głębi lub przy bocznych granicach działek zabudowy,
- zabudowa użyteczności publicznej: ratusz ob. siedziba Muzeum Regionalnego na rynku, poczta przy Rynku nr 23, zespół szkolny przy ul. Szkolnej nr 2;

Przeznaczony do wpisu obszar obejmuje tereny zabudowane w kolejnych okresach historycznych rozwoju ośrodka miejskiego od średniowiecza aż do roku 1945, z wyłączeniem pojedynczej zabudowy powstałej na obrzeżach miasta.

w granicach:

Granice północną wyznacza;

- północno- zachodnia granica ulicy Strzeleckiej (działka nr 996/1) od punktu styku z działkami nr 919 i 932 do punktu styku z działkami nr 928/1 i 927/4,
- północne granice działek nr 927/4 i 927/2,
- odcinek przecinający strumień (działka nr 925) od punktu styku działek nr 925, 927/2 i 928/2 do punktu styku działek nr 925, 2349 i 2357,
- południowa granica drogi gruntowej (działka nr 2349) do punktu styku działek nr 2349, 2338 i 2254/2,
- odcinek przecinający fragment drogi gruntowej (działka nr 2349) od punktu styku ulicy Nowej (działki nr 2337 i 2254/2) z działką nr 2338 do punktu styku działek nr 2120 i 2123 z ulicą Nową,
- zachodnia granica działki nr 2123,
- północne granice działek nr 2123, 2124, 2125, 2126, 2127/2 i 2127/1,
- zachodnia granica ulicy Poznańskiej (działka nr 2145) do punktu styku działek nr 2145, 2140 i 2144,
- odcinek przecinający ulicę Poznańską (działka nr 2145) od punktu styku działek nr 2140 i 2144 z ulicą Poznańską do punktu styku działki nr 2545/2 z ulicą Młyńską (działka nr 2176) z ulicą Poznańską,
- północna granica ulicy Młyńskiej (działka nr 2176) do punktu styku działek nr 2170, 2201, 2562 i 2254/1,

Granice wschodnią wyznacza:

- odcinek przecinający ulicę Kaliską (działka nr 2254/1) od punktu styku działki nr 2201 z ulicą Młyńską (działka nr 2176) i ulicą Kaliską (działka nr 2254/1) do punktu styku działek nr 2210, 2208 z ulicą Kaliską,
- wschodnia granica działki nr 2210,
- południowa granica działki nr 2209,
- wschodnia granica działki nr 2212,
- północna oraz fragment wschodniej granicy działki nr 2228,
- północne granice działek nr 2227, 2226, 2225, 2224,
- północna oraz wschodnia granica działki nr 2223,
- wschodnie granice działek nr 2217/1 i 2217/3,
- południowe granice działek nr 2217/3, 2723/3, 2722/2, 2722/5 oraz fragment południowej granicy działki nr 2721/2,
- wschodnie granice działek nr 1874 (aleja Klonowicza), 1974, 1975, 1976 oraz 1928/1 (ulica Rolnicza),

Granice południową wyznacza:

- południowa granica ulicy Rolniczej (działka nr 1928/1) do punktu styku z działkami nr 1985 i 1984,
- zachodnie granice działki nr 1984, 2015, 2014,
- fragment północnej i wschodnia granica działki nr 213,
- północna, wschodnia i południowa granica działki nr 2017/2
- północno – zachodnia granica działki nr 2018,
- północna granica drogi Uciechowskiej (działka nr 2011) do punktu styku z działkami nr 1985 i 2012,
- odcinek przecinający drogę Uciechowską (działka nr 2011) od punktu styku działek nr 1985 i 2012 z drogą Uciechowską do punktu styku działek nr 2028, 2034, 2846, 2029, 2030 z drogą Uciechowską,
- południowa granica działki nr 2034,
- południowo- zachodnia granica działki nr 2847,
- północno- zachodnia granica działkę nr 2035, 2036,
- północno- wschodnia granica działek nr 2054/4, 2054/5, 2054/6, 2054/19, 2054/18, 2054/17, 2054/16, 2054/15, 2054/14, 2054/13, 2054/12, 2054/11, 2054/10, 2054/9, 2054/8, 2054/7, 2054/1, 2058, 2056/1, 2059/1 i 2069,
- wschodnia granica działek nr 2068 i 2066,
- fragment północnej i wschodnia granica działki nr 2063/3,
- odcinek przecinający działkę nr 2054/4 od punktu styku działek nr 2059/5, 2059/6, 2063/3 do punktu styku działek nr 2851/4, 2054/4,
- północna granica działki nr 2851/3,
- wschodnia granica działek nr 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862,
- północna granica działki nr 2863,
- odcinek przecinający ulicę Wrocławską (działka nr 2998/1) od punktu styku działek nr 2862 i 2863 z ulicą Wrocławską do punktu styku działek nr 3595 i 3596 z ulicą Wrocławską,
- zachodnia granica ulicy Wrocławskiej (działka nr 2998/1) do punktu styku z działką nr 3640 i ulicą Władysława Broniewskiego (działka nr 3626),
- południowa granica ulicy Władysława Broniewskiego (działka nr 3626) do punktu styku z działką nr 3625 i ulicą Sadowniczą (działka nr 3002/3),
- odcinek przecinający ulicę Sadowniczą (działka nr 3002/3) od punktu styku działki nr 3625 z ulicą Władysława Broniewskiego (działka nr 3626) i z ulicą Sadowniczą do punktu styku działki nr 3002/4 z drogą gruntową (działka nr 1695/1) i ulicą Sadowniczą,
- południowa granica drogi gruntowej (działka nr 1695/1) do punktu styku z działkami nr 3013/2, 1693,
- południowa granica działki nr 1693,

Granice zachodnią wyznacza:

- wschodnie granice działek nr 1249, 1248, 1247, 1246, 1245, 1231, 1230, 1229, 1228, 1227, 1226, 1225, 1224, i 1686/3,
 - północna granica działki nr 1686/3,
 - zachodnie granice działek nr 1686/4, 1686/1, 1679, 1682, 1682, 1678, 1677 i 1676,
 - północna granica działki nr 1675,
 - wschodnia granica strumienia (działki nr 1005 i 1662) do punktu styku z działką nr 1660/1 i ulicą Strzelecką (działka nr 1657/1),
 - północno- wschodnie granice działek nr 1663/2, 1663/3 i 1003/2,
 - południowa i zachodnia granica działki nr 1003/1,
 - wschodnia granica rzeki Czarna Woda (działka nr 999/1) do punktu styku z działką nr 1001 i ulicą Strzelecką (działka nr 996/1),
 - odcinek przecinający ulicę Strzelecką od punktu styku z działkami nr 1001, 999/1 i nr 919, 932.
- zaznaczonych kolorem pomarańczowym na mapie w skali 1:2000 stanowiącym integralną część decyzji.

Uzasadnienie

W toku prowadzonego postępowania Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków przeprowadził czynności administracyjne:

- W dniu 9 marca 2007 roku wszczęto postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego miejscowości Sulmierzyce. Zawiadomienie o wszczęciu postępowania zamieszczono na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miejskim w Sulmierzycach, podano do wiadomości Burmistrzowi Sulmierzyc, Staroście Powiatu Krotoszyńskiego oraz w internecie, na stronie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu (<http://wosoz.bop-i.pl>). Informację o wszczęciu postępowania administracyjnego zamieszczono w gazecie „Ziemia Kaliska”.
- W dniach od 16 marca 2007 roku do 6 kwietnia 2007 roku w godzinach od 10.00 do 13.00 w siedzibie WUOZ w Poznaniu – Delegaturze w Kaliszu wyłożono planszę z wyrysowanym zasięgiem obszaru, który będzie chroniony powyższym wpisem celem zebrania uwag i informacji na temat planowanego wpisu.
- W dniu 10 kwietnia 2007 roku zawiadomiono, że został zebrany materiał dowodowy niezbędny do rozstrzygnięcia sprawy wszczętej z urzędu, dotyczącej wpisania do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego miejscowości Sulmierzyce. Zawiadomienie zamieszczono na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miejskim w Sulmierzycach, podano do wiadomości Burmistrzowi Sulmierzyc, Staroście Powiatu Krotoszyńskiego oraz w internecie, na stronie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu (<http://wosoz.bop-i.pl>). Informację o zakończeniu postępowania administracyjnego zamieszczono również w gazecie „Ziemia Kaliska”.
- W dniach od 16 kwietnia 2007 roku do 23 kwietnia 2007 roku w godzinach od 10.00 do 13.00 w siedzibie WUOZ w Poznaniu – Delegaturze w Kaliszu wyłożono zebrany materiał dowodowy niezbędny do rozstrzygnięcia sprawy wszczętej z urzędu, dotyczącej wpisania do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego.
- W okresie wyłożenia dokumentacji związanej z prowadzeniem postępowania administracyjnego dotyczącego wpisania historycznego układu urbanistycznego Sulmierzyc do rejestru zabytków, złożono wnioski mieszkańców w wyżej wymienionej sprawie.
- W dniu 2 sierpnia 2007 roku zorganizowano spotkanie z Burmistrzem Sulmierzyc i z mieszkańcami miasta, którego celem było uzgodnienie stanowisk na temat wpisu do rejestru zabytków Sulmierzyc i jego terytorialnego zasięgu.
- Po przeprowadzeniu analizy zebranego materiału dowodowego oraz mając na względzie złożoność chronologiczną struktury osadniczej miasta, Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków wyłączył z postępowania administracyjnego w wyżej wymienionej sprawie przestrzeń zabudowaną dawną wsią Błonie.

oraz ustalił stanowisko w sprawie wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Sulmierzyc:

Zawarty między wyżej wymienionymi granicami obszar przeznaczony do objęcia decyzją o wpisie do rejestru zabytków jest terenem ukształtowanym w średniowieczu z elementami rozwiniętymi w XVII- XVIII oraz w XIX i na początku XX wieku.

W obrębie historycznego układu urbanistycznego miasta Sulmierzyce zostały udokumentowane stanowiska archeologiczne, rozpoznane w trakcie różnych badań terenowych, zarówno powierzchniowych, jak i wykopaliskowych. Dokumentują one bogatą historię zasiedlenia tego terenu.

Ślady osadnictwa sięgają okresu młodszej epoki kamiennej. Na terenie Sulmierzyc zidentyfikowano nawarstwienia kulturowe o wysokiej wartości naukowo- badawczej. W grupie stanowisk archeologicznych

szczególnie cenne są obiekty ze schyłku starożytności, z okresu wpływów rzymskich, następnie datowane na młodsze okresy wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne, w tym związane z lokacją Sulmierzyc jako miasta. Szczególnie cennym odkryciem jest wczesnośredniowieczny gród w Sulmierzycach typu pierścieniowatego, z usytuowaną nieopodal osadą przy historycznym trakcie z Kalisza do Wrocławia.

Miejscowość pojawiła się w źródłach pisanych po raz pierwszy w 1297 r. Zapis z 1427 r. stwierdza istnienie kościoła parafialnego. Miasto lokowane obok starszej osady na prawie magdeburskim w 1457 r. przywilejem Kazimierza Jagiellończyka wydanym dla Mikołaja Gruszczyńskiego, starosty odolanowskiego (16.12.1457). Miastu nadano przywileje cotygodniowych targów i dwóch jarmarków rocznie, powołano Radę miejską z wójtem. Utworzone z trzech wsi: Granowice, Sulmierzyce Stare, Sulmierzyce Młode (d. przedmieście odolanowskie, ob. aleja Klonowicza). Przywilej został potwierdzony w 1604 r. przez Zygmunta III.

O rozplanowaniu średniowiecznych Sulmierzyc brak jest źródeł pisanych. Podstawowym źródłem jest czytelny do dzisiaj układ przestrzenny.

Centrum miasta uzyskało regularny kształt, wokół przedlokacyjnego placu targowego – najstarszego elementu przestrzennego Sulmierzyc. Z narożników rynku wyprowadzono 4 ulice (z każdego narożnika po jednej). Część miasta stanowiąca przedmieście odolanowskie przybrała charakter wrzecionowaty (pozostałość wsi o nazwie Sulmierzyce Młode). Na styku obu części do dziś widoczne jest rozluźnienie zabudowy (rejon kościoła i szkoły, ul. Nowa, ul. Poznańska, ul. Starokościelna).

Układ dróg dopełniły ulice boczne, pierwotnie gospodarcze na tyłach działek zabudowy przyrynkowej. Podzieliły one obszar ośrodka na boki różnej wielkości i kształtów.

Pierwszy kościół szpitalny istniał od ok. poł. XV w. do ok. 1570 r. Rok 1545 jest datą urodzenia w Sulmierzycach poety Sebastiana Fabiana Klonowicza.

Do poł. XVII w. następuje znaczny rozwój miasta. Jest czynnych 7 wiatraków, rozwija się handel i rzemiosło, powstają cechy: szewców, garncarzy, kowali, krawców i kuśnierzy. Miasto i królewska komora celna wymienione są na drodze handlowej w kierunku Śląska już w 1524 r.

Z okresu intensywnego rozwoju miasta w XVI/XVII w. pochodzi przeważająca część podziałów gruntów na działki zabudowy. Z tym okresem wiąże się budowa nowego kościoła parafialnego w 1570 r. (zniszczony w 1828 r.).

W latach 1655- 1657 miasto zostało zniszczone i ograbione w czasie wojny szwedzkiej. Następuje załamanie gospodarcze, na co wpływ ma również pożar miasta w 1668 r.

Kolejne pożary miasta w 1710 i 1763 r. znacznie uszczupliły drewnianą zabudowę mieszczańską, oszczędziły natomiast ratusz w centrum rynku.

Ratusz istniał już w 1647 r. Wzniesiony został na miejscu wcześniejszego, drewnianego. Obecny, ze smukłą wieżą i galeriami, wzniesiono w 1743 r. Od poł. XVIII w. nastąpił kolejny wzrost gospodarczy i rozwój Sulmierzyc. Pod względem zabudowy, miasto zbliżyło się do stanu sprzed najazdu szwedzkiego. Czynne były dwa kościoły: p.w. Wszystkich Świętych (d. parafialny – rejon ul. Starokościelnej) i szpitalny (istniejący od 1538 r.) p.w. św. Wojciecha z przytułkiem szpitalnym (1643 r., ob. teren kościoła parafialnego). Kolejny pożar w 1763 r. zniszczył większą część przedmieścia odolanowskiego, które zostało odbudowane w ciągu 2 lat.

Od 1793 r. pod zaborem pruskim miasto objęte zostało pruskim ustawodawstwem i weszło w skład departamentu kaliskiego.

W latach 1806 – 1815 miasto weszło w skład Księstwa Warszawskiego. W mieście działała Komisja Dobrego Porządku. Następuje kolejny rozwój miasta – ulice są brukowane, wprowadzono oświetlenie gazowe i olejowe.

W 1815 r. ponownie pod rządami Prus. W 1819 r. Sulmierzyce wraz ze starostwem odolanowskim nadane zostały księciu Thurn – Taxis i stały się miastem prywatnym.

Od połowy XIX w. miasto uległo zniszczeniu, czego przyczyną były kilkakrotne pożary (1844 r. i 1878 r.). Od 1849 r. czynna była cegielnia. Drewniane domy zaczęto zastępować murowanymi, parterowymi, a w końcu XIX w. już piętrowymi kamienicami. W 1867 r. wybudowano drogę bitą do Krotoszyń, w 1890 r. do Odolanowa i Milicza. W 1897 r. założono Polski Bank Ludowy, w 1892 r. otworzono aptekę przy Rynku 11.

Dobry stan zachowania poszczególnych elementów układu przestrzennego: placów, ulic, podziałów gruntów oraz architektury sakralnej, mieszkalnej i gospodarczej oraz wyraźna czytelność ich genezy widzianej w szerokim kontekście rozwoju gospodarczo – społecznego Wielkopolski stawia historyczny ośrodek miejski w grupie szczególnie cennych zespołów współtworzących dziedzictwo kulturowe kraju.

W obrębie wpisywanego do rejestru obszaru znajdują się następujące obiekty wpisane indywidualnymi decyzjami do rejestru zabytków:

- a. kościół p.w. Wniebowzięcia NMP, 1809 r.; nr rej. 10170/A z 1.04.1970 r.
- b. ratusz, murowany, drewniany, 1743 r.; nr rej. 6351/30/A z 12.03.1930 r.

Historyczny układ urbanistyczny miasta Sulmierzyce w całości oraz w odniesieniu do poszczególnych jego elementów został opisany w opracowaniach naukowych i dokumentacyjnych. Między innymi w:

Baranowski T., Pudełko E., Splitt J. A., Pradzieje i wczesne średniowiecze regionu kaliskiego, Kalisz 2003.
Bogucka M. Samsonowicz H., Dzieje miast i mieszczaństwa w Polsce przedrozbiorowej, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1986.
Hensel W., Hilczer – Kurnatowska Z., Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej, t. VI, Warszawa – Wrocław – Kraków – Gdańsk – Łódź 1987.
Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. T.V. województwo poznańskie, z. 6; pow. kaliski Warszawa 1960.
Polaszewski L., Własność feudalna w województwie kaliskim w XVI wieku, Poznań 1976.
Wańka D., Koźminek – zarys dziejów, KTPN, Kalisz 2000.
Wiesiołowski J., Sieć miejska w Wielkopolsce w XIII-XVI w. KHKM R. XXVI nr 3, 1980 r.
Archeologiczne Zdjęcie Polski.

W związku z powyższym Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków uznaje, że historyczny układ urbanistyczny miejscowości Sulmierzyce na podstawie art. 6, ust 1, punkt 1, lit. b, art. 7, punkt 1, art. 9, ust. 1, art. 89, punkt 2, art. 91, ust. 4, punkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) podlega ochronie prawnej.

Od decyzji niniejszej służy stronie odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego złożone w terminie 14 dni od daty jej ogłoszenia, za pośrednictwem Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

pieczęć okrągła

pieczęć i podpis

Wielkopolski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
[Signature]
mgr Aleksander Starzyński

Załączniki:

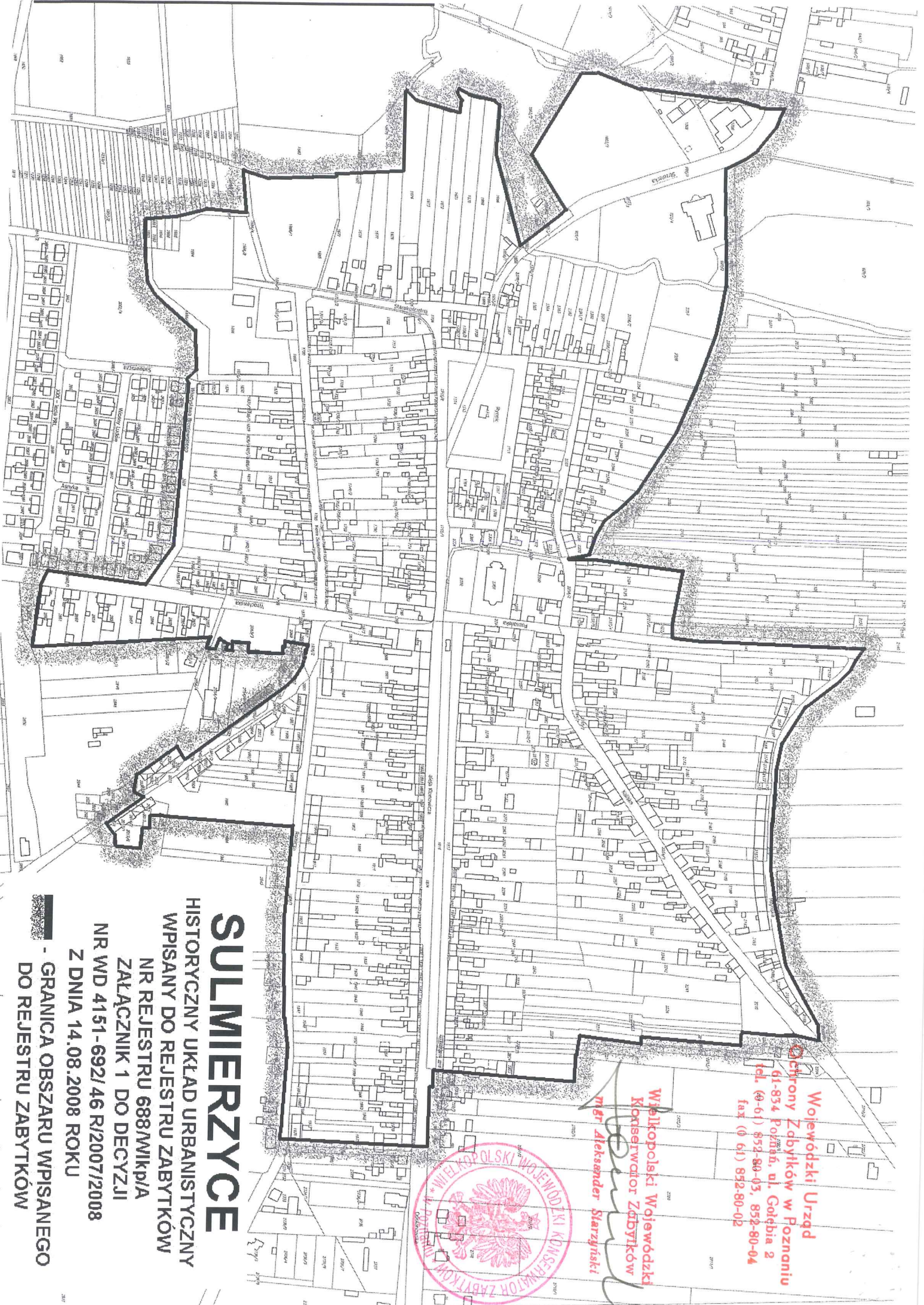
1. Załącznik nr 1 – mapa Sulmierzyce, historyczny układ urbanistyczny wpisany do rejestru zabytków.
2. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego.

Otrzymują (za zwrotnym potwierdzeniem odbioru):

1. Burmistrz Miasta Sulmierzyce, Urząd Miejski w Sulmierzycach, Runek 11, 63-750 Sulmierzyce.
2. Urząd Miejski w Sulmierzycach, Runek 11, 63-750 Sulmierzyce. (tablica ogłoszeń)
3. Starosta Krotoszyński, Starostwo Powiatowe w Krotoszynie, ul. 56 Pułku Piechoty Wielkopolskiej 10, 63-700 Krotoszyn.

Do wiadomości:

1. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, ul. Szwoleżerów 9, 00 – 464 Warszawa.
2. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu, Delegatura w Kaliszu, ul. Tuwima 10, 62-800 Kalisz.
3. a/a

SULMIERZYCE

HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY
WPISANY DO REJESTRU ZABYTKÓW

NR REJESTRU 688/WIK/pA

ZAŁĄCZNIK 1 DO DECYZJI

NR WD 4151-692/46 R/2007/2008

Z DNIA 14.08.2008 ROKU

- GRANICA OBSZARU WPISANEGO
DO REJESTRU ZABYTKÓW

**Wojewódzki Wojewódzki
Konservator Zabytków**
mgr Aleksander Sierzyński

**Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Poznaniu**
61-834 Poznań, ul. Gołębia 2
tel. (0-61) 852-80-03, 852-80-04
fax (0-61) 852-80-02